

Wacław Miodek
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Demokracja i grzeczność we współczesnym języku szwedzkim

Kiedy mówi się o demokracji, przychodzi na myśl jako pierwsze zjawisko polityczne albo raczej ustrój społeczny. Zwykle mówimy o starożytnej demokracji greckiej czy współczesnych systemach demokracji amerykańskiej, szwajcarskiej czy wreszcie szwedzkiej.

W niniejszej prezentacji ośmielę się postawić tezę o demokracji w języku. W lingwistyce nie istnieje pojęcie „demokracja językowa”, jednak socjolingwista może pokusić się o wprowadzenie takiego terminu. Celem niniejszej analizy jest więc omówienie demokracji językowej oraz przedstawienie kilku znaczących przejawów grzeczności językowej we współczesnym języku szwedzkim. Uzasadnieniem niniejszej prezentacji jest kilka przesłanek. Z jednej strony jest to przyczynek lingwistyczny, przydatny filologom na przykład germanistom, szwedystom czy skandynawistom zajmującym się tym językiem z racji wykonywania swojego zawodu jako nauczyciele języka szwedzkiego lub jako tłumacze tego języka. Z drugiej strony zebrane informacje są istotne w kontaktach ze Szwedami, na przykład podczas wyjazdu Polaków do Szwecji na wypoczynek czy równie często, a może i częściej, w celach zarobkowych. Znajomość konwenansów społecznych, a do nich należą również językowe formy kontaktów, jest bardzo ważna w relacjach służbowych oraz prywatnych. Rozmówcy, nieznający tych reguł językowych i łamiący je, narażeni są na pewne restrykcje społeczne. Uważani mogą być, zupełnie niezamierzenie i niezasłużenie, za gburów, a przez to izolowani towarzysko i traktowani odpowiednio niegrzecznie (por. MIODEK 2008a). Poprawne zachowania językowe świadczą natomiast o bardzo dobrej znajomości języka, znajomości relacji społecznych, obowiązujących konwenansów towarzyskich i ogólnie świadczą o kulturze rozmówcy.

Każda osoba grzeczna jest też odpowiednio grzecznie traktowana. Inni czują się w jej obecności dobrze, pewnie, nie są narażeni na niespodziewane, krępujące lub nawet obraźliwe sytuacje.

1. Formuły powitań i pożegnań

Pierwszym zjawiskiem, które zaliczamy do przejawów demokracji językowej w języku szwedzkim, są formuły powitań i formuły pożegnań. Należą one do najbardziej podstawowych grzecznościowych zachowań językowych. Występują na początku (formuły powitań) oraz na końcu (formuły pożegnań) interakcji werbalnej oraz są używane w formie tzw. reakcji echo, czyli odbiorca powitania może reagować, używając identycznych formuł (więcej i dokładniej na ten temat: MIODEK 1994; 2008b).

W języku szwedzkim dzieli się formuły powitań na dwie grupy:

- a) powitania używane o określonej porze dnia, będące zarazem formułami oficjalnymi, stosowanymi w sytuacjach formalnych, kiedy rozmówcy różnią się znacznie statusem społecznym, wiekiem, kiedy istnieje między nimi wyraźny, sygnalizowany dystans.

W tej grupie wyróżnia się w języku szwedzkim następujące formuły:

- *God morgon!* (stosowane rano, do około godziny 11),
- *God dag!* (stosowane właściwie w ciągu całego dnia, oprócz rana),
- *God middag!* (stosowane w porze obiadowej, bardzo rzadko),
- *God afton!* (stosowane wieczorem, bardzo rzadko),
- *God kväll!* (stosowane wieczorem);

- b) powitania niezwiązane z porą dnia, będące formułami nieoficjalnymi, używanymi przez cały dzień, w sytuacjach nieformalnych, kiedy rozmówca chce świadomie skrócić dystans. W tej grupie wyróżniamy następujące formuły:

- *Hej!*,
- *Hejsan!*,
- *Tjänare!*,
- *Tjena!*

Stosowanie formuł oficjalnych, związanych z porą dnia, jest zalecane w sytuacjach bardzo oficjalnych, między osobami, które się nie znają lub chcą w ten sposób zasygnalizować duży dzielący je dystans. Przejawem demokracji jest jednak zmniejszony dystans i dlatego szwedzcy rozmówcy najczęściej używają formuły *Hej!*, nawet w sytuacjach oficjalnych, na przykład przy wejściu do sklepu, na uniwersytecie lub w szkole. Formuł *Tjänare!* i *Tjena!* używa się wśród przyjaciół i to raczej w młodszym wieku, uczniów, młodszych studentów¹ (MIODEK 2008b: 42 n.).

¹ Celowo są tu wymieniani młodszy studenci, ponieważ w Szwecji może studiować na studiach dziennych każdy, bez względu na wiek. Jest to następny przejaw demokracji, nie istnieje dyskryminacja wiekowa.

Drugim zjawiskiem socjolingwistycznym są formuły pożegnań. Dzie-
li się je na trzy grupy:

- a) pożegnania związane z porą dnia. Są to formuły bardzo oficjalne,
stosowane bardzo rzadko w sytuacjach oficjalnych:
 - *God morgon!* (używana rano, raczej rzadko),
 - *God middag!* (używana w południe),
 - *God dag!* (używana przez cały dzień),
 - *God natt!* (używana wieczorem).

Przywołane formuły stosowane są w języku szwedzkim bardzo rzad-
ko, w sytuacjach wyjątkowo oficjalnych.

- b) pożegnania niezwiązane z porą dnia, należące jednak do pożegnań
oficjalnych:
 - *Adjö!*,
 - *Adjö, då!*,
 - *På återseende!*,
 - *Farväl!*

Pożegnania te stosowane są raczej rzadko, wśród starszej generacji
Szwedów w sytuacjach bardzo oficjalnych.

- c) pożegnania niezwiązane z porą dnia, należące do pożegnań nieo-
ficjalnych:
 - *Hej, hej!*,
 - *Hej då!*,
 - *Hej så länge!*,
 - *Vi ses!*,
 - *Vi hörs!*

Powyższe formuły stosowane są bardzo często, przez wszystkich
rozmówców. Nawet w sytuacjach oficjalnych, co jest przejawem chę-
ci skrócenia dystansu społecznego, a więc ponownie demokracji. Dwie
ostatnie formuły *Vi ses!* i *Vi hörs!* są ekwiwalentami polskich – *No to się
widzimy!* i *No to się zdzwonimy!* (więcej MIODEK 2008a: 44 n.).

2. Formy adresatywne

Drugim zjawiskiem socjolingwistycznym, zasługującym na uwagę
w aspekcie demokracji językowej, są formy adresatywne. Pod pojęciem
„forma adresatywna” rozumiane są tu wyrażenia performatywne, które
za pomocą form zaimkowych, rzeczownikowych i przymiotnikowych
lub ich potencjalnych kombinacji wytwarzają określony, społecznie
wykształcony stopień i charakter dystansu między nadawcą a odbior-
cą w bezpośrednim akcie komunikacji językowej. Za bezpośredni akt
komunikacji językowej przyjmuje się przy tym zachowanie językowe
dwóch lub więcej rozmówców w bezpośrednim kontakcie, czyli *face-
to-face* i w określonej sytuacji (TOMICZEK 1983: 25). Formy adresatywne
nie informują rozmówców o zjawiskach rzeczywistości pozajęzykowej,

lecz tworzą w akcie komunikacji językowej bezpośredni kontakt między nadawcą a odbiorcą. Formuły powitań i pożegnań nawiązują lub kończą kontakt między partnerami, przez formy adresatywne ten kontakt jest stabilizowany, częściowo podejmowany lub kończony. Wszystkie te trzy zjawiska socjolingwistyczne mają jeden wspólny mianownik: odzwierciedlają w jednakowy sposób struktury socjalne i określają typ kontaktu między interlokutorami.

Wśród form adresatywnych wyróżniamy formy nominalne (rzeczownikowe), pronominalne (zaimkowe), adjektywalne (przymiotnikowe) i ich potencjalne kombinacje (dokładniej: MIODEK 2008b: 46 n.). Na szczególną uwagę zasługują formy adresatywne pronominalne. Tym formom chciałbym poświęcić następujące omówienie.

W języku szwedzkim istnieją dwie formy adresatywne pronominalne *du* oraz *Ni* i jej forma dopełnieniowa *Er*. Pierwsza z wymienionych form jest zaimkiem osobowym 2. osoby liczby pojedynczej – szwedzki odpowiednik polskiego zaimka *ty*. Według norm grzecznościowych powinno się stosować tę formę w odniesieniu do równolatków, osób młodszych, dzieci, krewnych itp. Dla sytuacji oficjalnych zarezerwowana jest w większości języków forma 2. osoby liczby mnogiej, tu również w szwedzkim forma grzecznościowa *Ni* (2. osoba liczby mnogiej). W języku polskim nie istnieje podobna forma zaimkowa, polskie odpowiedniki grzecznościowe to *Pan, Pani, Panie, Panowie, Państwo*.

Obszerną etymologię form adresatywnych pronominalnych w języku szwedzkim prezentuje w swojej ostatniej monografii Aleksander SZULC (2009). Pisze on, że stosowanie zaimka osobowego – 2. osoby liczby mnogiej (wobec jednej osoby) przejęte zostało w XII/XIV wieku z Niemiec, gdzie używano formy *Ihr* (SZULC 2009: 163). Natomiast forma *Ni*, jako połączenie podczas inwersji szyku wyrazów końcówki *-n* liczby mnogiej czasownika z nominatiwem zaimka osobowego), na przykład *I haven (wy macie) – haven I? have Ni – Ni have(r) – Ni har*, weszła w użycie pod koniec XVI wieku i była początkowo uważana za niezbyt wytworną, a przez niektórych nawet za wulgarną (SCHULZ 2009: 163).

Przejaw szwedzkiej demokracji językowej stanowi jednak użycie wymienionych form zaimkowych. Stosowanie formy *Ni* jest relatywnie rzadkie. Jej użycie traktuje się jako oznakę szczególnego respektu oraz podkreśla znaczny dystans między rozmówcami.

Pod koniec XX wieku przyjęła się w społeczeństwie szwedzkim zasada, aby w kontaktach, podczas których interlokutorzy posługują się językiem mówionym, „odkładać na bok tytuły” (*lägga bort titlarna*) jednak bez poczucia poufałości (SZULC 2009: 164). Starsze pokolenie Szwedów traktuje formę *Ni* jako kierunek „z góry w dół” na drabinie

społecznej (SCHULZ 2009: 164). Z wymienionych powodów Szwedzi nie chcą zaznaczać tu dystansu i proponują prawie natychmiast formę *du* we wszystkich możliwych relacjach społecznych. W ten sposób Szwed zwraca się do obcych na ulicy, uczniowie względem nauczycieli, studenci i nauczyciele akademicy do siebie, również do osób starszych i przełożonych w pracy. Wyjątek stanowią tu czasem obcokrajowcy, do których Szwedzi stosują formę *Ni*. Użycie to wynika raczej z ich ostrożności i braku pewności, czy obcokrajowiec zna normy szwedzkie i czy być może nie poczuje się obrażony formą *du*. Po krótkiej jednak chwili rozmówcy prawie automatycznie używają formy *du*. Dla obcokrajowca, z wyjątkiem osób z kręgu języka angielskiego, takie użycie formy wydaje się dziwne lub niestosowne, zwłaszcza w odniesieniu do przełożonego czy wówczas, gdy na uczelni wyższej do profesora zwracamy się formą *du*. Jest to jednak przejaw tak często podkreślanej przez nas demokracji językowej. Warto zauważyć, że użycie formy grzecznej *Ni* względem Szwedów może wywołać efekt odwrotny, może być traktowane jako niegrzeczne. Respondent może odebrać to jako formę wyobcowania, sposób wywyższania się. Unikanie formy *Ni* jest tak powszechne, że nawet względem członków rodziny królewskiej, której przysługuje najwyższy respekt, nie stosuje się tej formy, natomiast stosowanie formy *du* jest jednak zbyt poufałe i etykieta dworska tego jeszcze nie dopuszcza. Używa się więc w różnych kontaktach oficjalnych, na przykład podczas wywiadów telewizyjnych czy radiowych, form nominalnych (rzeczownikowych) mających rodzajnik określony, na przykład *Kungen!* (do króla), *Drottningen!* (do królowej), *Prinsen!* (do księcia), *Prinsessan!* (do księżniczki). Nie należy się więc obawiać nadużycia formy *du* w języku szwedzkim, nawet względem obcych.

3. Tryb rozkazujący i jego ekwiwalenty

Ze zjawiskiem demokracji językowej jest nierozzerwalnie związane pojęcie grzeczności językowej. Oczywiście już same formuły powitań i pożegnań oraz formy adresatywne należą do zjawiska grzeczności językowej. W dalszej części niniejszej analizy pragnę zwrócić uwagę na inne, charakterystyczne dla języka szwedzkiego zjawiska językowe, zaliczane do zachowań grzecznościowych.

Pierwszym z nich jest użycie trybu rozkazującego. W gramatyce języka szwedzkiego istnieje kategoria trybu rozkazującego, który tworzymy dla 2. osoby liczby pojedynczej oraz 2. osoby liczby mnogiej. Gramatyka szwedzka nie rozróżnia tu dwóch form, dla obu osób jest to ta sama forma gramatyczna (GÖRANSSON/PARADA 1998: 35), na przykład:

- *Tala!* – *Mów, mówcie!*,
- *Ring!* – *Zadzwoń, zadzwońcie!*,
- *Läs!* – *Czytaj, czytajcie!*,

- *Kör!* – *Jedź, jedźcie!*,
- *Bo!* – *Mieszkaj, mieszkajcie!*,
- *Skriv!* – *Pisz, piszcie!*,
- *Vet!* – *Wiedz, wiedzcie!*,
- *Stäng fönstret!* – *Zamknij, zamknijcie okno!*

Formy trybu rozkazującego są jednak dla Szwedów zbyt kategori-
 ryczne i brzmią mało uprzejmie, często brzmią jak rozkaz. Poza tym
 nie istnieje w języku szwedzkim specjalne słowo (czasownik) łągodzą-
 ce formę rozkazującą, jak polskie *proszę* czy angielskie *please*. Dlate-
 go stosuje się często formy zamienne, które łągodzą nakaz lub zakaz
 i stają się raczej prośbą, na przykład:

- *Kan du tala med mig, tack!* – *Czy możesz ze mną porozmawiać,
dziękuję!*
- *Kan du ringa till mig, tack!* – *Czy możesz do mnie zadzwonić,
dziękuję!*
- *Kan du stänga fönstret, tack!* – *Czy możesz zamknąć okno,
dziękuję!*

Przywołane struktury zawierają dwie formy werbalne łągodzące kate-
 goryczność polecenia, czasownik *kan* – *możesz* oraz formę podziękowa-
 nia *tack* – *dziękuję* (*dzięki*), niespotykaną w innych językach w wypadku
 struktur gramatycznych. Forma ta wydaje się dziwniejsza, za jej pomocą
 dziękuje się za czynność, która nie została jeszcze wykonana. Świadczy
 to niezbitie o subtelności językowej, a zarazem grzecznościowej Szwed-
 ów, by nie naruszyć czyjeś niezależności i nie narzucać interlokutorowi
 kategoriernie swojej woli czy życzenia. Oczywiście forma trybu rozka-
 zującego jest również stosowana w języku szwedzkim, jednak często
 używa się wymienionego powyżej ekwiwalentu i to we wszelkiego ro-
 dzaju relacjach – rodzinnych, służbowych, towarzyskich itp.

Oprócz przywołanej bardzo częstej formy łągodzącej tryb rozkazujący
 używa się innych równie łągodnych form, na przykład:

- z innymi czasownikami modalnymi – *Vill du stänga fönstret?*
– *Skulle du vilja/kuna stänga fönstret!*
- z innymi formami czasownikowymi – *Du är snäll och stäng fön-
stret.*
– *Var snäll och stäng fön-
stret!*
– *Stäng fönstret är du snäll!*

(GÖRANSSON/PARADA 1998: 96).

4. Podziękowania

Drugim zjawiskiem językowym, a zarazem grzecznościowym są po-
 dziękowania. W tych aktach mownych utarł się w języku szwedzkim

pewien rytuał podziękowania, który realizowany jest w zależności od sytuacji, w jakiej znajdują się interlokutorzy.

Podziękowanie stanowi akt ściśle związany z kulturą i zachowaniami kulturowymi danej społeczności ludzkiej. Formuły podziękowań są stałymi zwrotami idiomatycznymi, ich użycie zawęża się tylko do jednej specyficznej sytuacji. Akt dziękowania należy do pozytywnej grzeczności i wyraża się nim pozytywne uczucia wdzięczności za coś, co partner uczynił lub wyraził względem nas (ZBOROWSKI 2005: 61 n.; PŁOMIŃSKA 2008: 95 n.).

Pierwszą grupą podziękowań są formuły podziękowań powiązane sytuacyjnie (ZBOROWSKI 2005: 62). Jedną z najbardziej charakterystycznych formuł należących do tej grupy jest zwrot:

– *Tack för senast* – *Dziękuję za ostatnio, za gościnę.*

Formułę tę stosuje się jako podziękowanie za gościnę. Pierwotnie dziękowano za gościnę w formie listu, jednak z czasem ograniczono się do podziękowania ustnego i to przez telefon. Podobne znaczenie ma podziękowanie za posiłek

– *Tack för maten.*

Do innych formuł podziękowania w tej grupie zaliczymy jeszcze:

– *Tack för hjälpen!* – *Dziękuję za pomoc!*,

– *Tack för vänligheten!* – *Dziękuję za uprzejmość!*,

– *Tack för lånet!* – *Dziękuję za pożyczkę!*,

– *Tack för kaffet!* – *Dziękuję za kawę!*,

– *Tack för att du kom!* – *Dziękuję, że przyszedłeś!*,

– *Tack för idag!* – *Dziękuję za dziś!*,

– *Tack för igår!* – *Dziękuję za wczoraj!*,

– *Tack för mig!* – *Dziękuję we własnym imieniu (muszę już iść)!*

Wymienione formuły charakteryzują się dużą stereotypowością i przez to ułatwiają komunikację. Są one chętnie stosowane przez Szwedów. Ich stereotypowość prowadzi jednak do tego, że zawarte w nich pozytywne uczucia zostają zatarte. Dlatego użytkownicy języka stosują do ich ożywienia pewne strategie. Jako pierwsza z nich wymieniana jest modyfikacja poprzez dodanie do formuł: *tack* – *dzięki* i *tacka* – *dziękować*, modyfikatorów przymiotnikowych lub przysłówkowych kwalitatywnych, na przykład: *varmt* – *gorąco*, *hjärtligt* – *serdecznie*, oraz kwantytatywnych, na przykład: *mycket* – *bardzo*, *tusen* – *tysiącrotnie*.

I tak, modyfikatory kwalitatywne to:

– *Ett varmt tack!* – *Gorące dzięki!*,

– *Hjärtligt tack!* – *Serdeczne dzięki!*

Modyfikatory kwantytatywne to:

– *Tack så mycket!* – *Dziękuję bardzo!*,

– *Tack så hemskt mycket!* – *Dziękuję bardzo!*,

- *Tack så jättemycket!* – *Dziękuję bardzo!*,
- *Tusen tack!* – *Stokrotne dzięki!*

Kolejną strategią ożywiania formuł podziękowania jest ich powielenie. Sygnalizuje ono rzeczywiste zaangażowanie mówiącego, szczerość podziękowania i wdzięczność, na przykład: *Tack tack!*

Następną strategią wzmocnienia formuł podziękowania jest dodawanie do nich wyrażenia nadawcy i odbiorcy. Chodzi tu o zaimki 1. i 2. osoby liczby pojedynczej. Zaimki te dodawane są do czasownika *tacka* w rozmowach w instytucjach usługowych, w podziękowaniach za usługę lub konkretną poradę, co wydaje się nowym zjawiskiem w kulturze szwedzkiej (por. ZBOROWSKI 2005: 80 n.), na przykład:

- *Tackar (tackar)!* – *Dziękuję!*,
- *Tackar så hjärtligt!* – *Dziękuję serdecznie!*,
- *Du skall ha tack!* – *Dziękuję ci!*,
- *Tack ska du ha!* – *Dziękuję ci!*

Ciekawe wydają się też w języku szwedzkim reakcje na podziękowanie. Według ZBOROWSKIEGO (2005: 88 n.) można je podzielić na trzy grupy:

- a) reakcje pomniejszające własne zasługi przez adresata, na przykład:
 - *Ingen orsok!* – *Nie ma za co!*,
 - *Det var inget!* – *Drobnostka!*
- b) podziękowanie za podziękowanie:
 - *Tack det samma!* – *Dziękuję, nawzajem!*,
 - *Tack själv!* – *To ja dziękuję!*
- c) potwierdzenie przyjęcia podziękowania:
 - *Var så god!* – *Proszę!*

Użycie tej ostatniej formuły może także sygnalizować (ZBOROWSKI 2005: 94), że podziękowanie było konieczne i oczekiwane, adresat stawia się w ten sposób w pozycji osoby nadrzędnej, niezbędnie potrzebnej nadawcy.

Ostatnią, charakterystyczną dla języka szwedzkiego grupą podziękowań są tzw. podziękowania uzurpatorskie (ZBOROWSKI 2005: 104). Są to podziękowania za niezrobienie lub nierobienie czegoś, co jest niepożądane i co mogłoby być wykonane w przyszłości. Podziękowania te są interpretowane w relacji życzenia zaniechania pewnej czynności. Często są to życzenia zaniechania czynności negatywnej, na przykład: *Tack för att ni inte röker här!* – *Dziękujemy za niepalenie!*

Jednak powyższe użycie nie ogranicza się tylko do życzeń negatywnych. Podziękowania stosuje się również w innych sytuacjach, życzeń traktowanych jako pozytywne zachowania, na przykład: *Tack för att ni lämnar er bricka här!* – *Dziękujemy za zwrot naczyn!*

Podobną strategię znajdujemy w języku pisanym. Piszący dziękuję z góry za rozpatrzenie jego prośby lub podania, na przykład: *Tack på för hand!* – *Dziękuję z góry!*

Można zatem stwierdzić, że formuły podziękowań w języku szwedzkim są mocno skonwencjonalizowane, stereotypowe, a zarazem różnorodne, zależą bowiem od typu sytuacji oraz oczekiwań interlokutora. Ich użycie jest oczekiwane przez rozmówców i uważane za grzeczne zachowanie. Należy używać powyższych form w odpowiednich sytuacjach bez obawy ich nadmiernej częstotliwości. Szwedzi wyrażają w ten sposób respekt względem rozmówcy, a zarazem sygnalizują mu swoją uprzejmość, a co za tym idzie – oczekiwanie podobnego traktowania.

Zaprezentowane zjawiska językowe świadczą jednoznacznie o stawianej przeze mnie tezie o istnieniu demokracji językowej w języku szwedzkim, a zarazem są jednoznacznie interpretowane jako zachowania grzecznościowe i grzeczne. Mimo przysłowiowego chłodnego charakteru Skandynawów ich zachowania językowe są rozbudowane o użycie formuł i form językowych, świadczących o wysokiej kulturze w kontaktach międzyludzkich. Z jednej strony zaznaczane jest mocne zmniejszanie dystansu społecznego między rozmówcami, z drugiej strony jednak dystans ten jest rozbudowywany dużą ilością skonwencjonalizowanych językowych zachowań grzecznościowych. Oba te zjawiska winny być uwzględniane przez obcokrajowców w kontaktach prywatnych, ale i służbowych. Ich użycie świadczy o dobrej znajomości języka, kultury, zwyczajów i obyczajów danego kraju i powoduje akceptację, uznanie i odpowiednio pozytywne traktowanie ze strony rodzimych użytkowników języka szwedzkiego. Powyższa prezentacja nie jest kompletnym studium zagadnienia grzeczności językowej, powinna być traktowana jako próba podjęcia tego tematu i jako praktyczna wskazówka zachowań językowych w najczęstszych sytuacjach komunikacyjnych, do których należą: powitania, pożegnania, formy adresatywne oraz formuły podziękowań.

Literatura

- GÖRANSSON Ulla, PARADA Mai (1998): *På svenska!* Kristianstad: Kursverksamhetens förlag.
- MIODEK Wacław (1994): *Die Begrüßungs- und Abschiedsformeln im Deutschen und im Polnischen*. Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- MIODEK Wacław (2008a): *Błąd komunikacyjny – przyczyny i konsekwencje (na przykładzie użycia form adresatywnych w języku polskim, niemieckim i szwedzkim)*. W: KITA Małgorzata (red.): *Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej*. Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych: 189–196.
- MIODEK Wacław (2008b): *Formuły powitań i pożegnań oraz formy adresatywne w języku szwedzkim i polskim*. W: SZEWCZYK Grażyna Barbara/PŁOMIŃSKA

Małgorzata (red.): *Polsko-szwedzkie zblizenia w literaturze, kulturze i języku*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe: 41–48.

PŁOMIŃSKA Małgorzata (2008): *Tack, dziękuję, danke – grzeczność językowa w kulturze*. W: SZEWCZYK Grażyna Barbara/PŁOMIŃSKA Małgorzata (red.): *Polsko-szwedzkie zblizenia w literaturze, kulturze i języku*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe: 95–102.

SZULC Aleksander (2009): *Historia języka szwedzkiego*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.

TOMICZEK Eugeniusz (1983): *System adresatywny współczesnego języka polskiego i niemieckiego*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

ZBOROWSKI Piotr (2005): *Dankbarkeit vs. Höflichkeit und sprachliche Routine. Der Dankakt im Schwedischen verglichen mit Polnisch und Deutsch*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Demokracja i grzeczność we współczesnym języku szwedzkim

Streszczenie: Autor artykułu stawia sobie za cel omówienie pojęcia demokracji językowej oraz przedstawienie kilku znaczących przejawów grzeczności językowej we współczesnym języku szwedzkim. Zjawisko demokracji językowej zostało zobrazowane na przykładzie formuł powitań i pożegnań oraz form adresatywnych w języku szwedzkim. Pojęcie grzeczności językowej zanalizowano na przykładzie użycia form trybu rozkazującego i jego ekwiwalentów oraz na formach podziękowań.

Zaprezentowane w artykule zjawiska językowe świadczą jednoznacznie o stawianej tezie o istnieniu demokracji językowej w języku szwedzkim, a zarazem są jednoznacznie interpretowane jako zachowania grzecznościowe i grzeczne. Oba te zjawiska winny być uwzględniane przez obcokrajowców w kontaktach prywatnych ale i służbowych. Ich użycie świadczy o dobrej znajomości języka, kultury, zwyczajów i obyczajów danego społeczeństwa i pociąga za sobą akceptację, uznanie i odpowiednie pozytywne traktowanie ze strony rodzimych użytkowników języka.

Słowa kluczowe: demokracja językowa, grzeczność językowa, formy powitań, formy pożegnań, formy adresatywne, formy podziękowań

Demokratie und Höflichkeit in der gegenwärtigen schwedischen Sprache

Zusammenfassung: Der Autor des Beitrages setzt sich zum Ziel, den Begriff „sprachliche Demokratie“ zu erklären und einige Beispiele für die sprachliche Höflichkeit im modernen Schwedisch darzulegen. Die Erscheinung „sprachliche Demokratie“ wurde am Beispiel der Begrüßungs- und Abschiedsformeln und der Anredeformen im Schwedischen verdeutlicht. Die sprachliche Höflichkeit wurde am Gebrauch des Imperativs und seiner Äquivalente und an Danksagungen mit Beispielen belegt.

Die im Beitrag präsentierten sprachlichen Erscheinungen zeugen eindeutig von der Richtigkeit der gestellten These, dass sie im heutigen Schwedisch existieren und als

höflich zu interpretieren sind. Beide oben genannten Sprachphänomene sollten von Ausländern während privater wie dienstlicher Kontakte gebraucht werden. Ihre Anwendung ist ein Beweis für die gute Kenntnis der Sprache, der Kultur und der Sitten und Bräuche der jeweiligen Sprachgemeinschaft und reflektiert sich in Akzeptanz, Anerkennung und entsprechender positiver Betrachtungsweise seitens der schwedischen Muttersprachler.

Schlagwörter: Demokratie und sprachliche Höflichkeit, Begrüßungs- und Abschiedsformeln, Anredeformen, Danksagungsformen

Democracy and Politeness in Contemporary Swedish

Abstract: The author of this article aims at discussing the notion of linguistic democracy and presenting several significant manifestations of linguistic politeness in contemporary Swedish. The phenomenon of linguistic democracy has been illustrated using the examples of greeting and parting formulas, and addressative forms in Swedish. The term of linguistic politeness has been analysed on the examples of the usage of forms of the imperative and its equivalents, and thanking forms.

The linguistic phenomena presented in this article are unambiguously indicative of the thesis concerning the existence of linguistic democracy in Swedish, and simultaneously they are unambiguously interpreted as courteous and polite. Both phenomena ought to be incorporated by the foreigners in both private and professional contacts. Their usage indicates a good knowledge of the language, culture, customs, and traditions of the particular society, which results in acceptance, appreciation, and proper, positive treatment from the native speakers.

Keywords: linguistic democracy, linguistic politeness, greeting formulas, parting formulas, addressative forms, thanking forms

Wacław Miodek, doktor nauk humanistycznych, germanista, hispanista, językoznawca, glottodydaktyk, pracownik Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Obszarami jego badań naukowych są glottodydaktyka, socjolingwistyka oraz językoznawstwo kognitywne w aspekcie wielojęzycznym i wielokulturowym: polsko-niemiecko-szwedzko-hiszpańskim.

Wacław Miodek, Dr., Germanist, Hispanist, Glottodidaktiker, wissenschaftlicher Mitarbeiter des Institutes für Germanische Philologie der Schlesischen Universität in Katowice. Seine Forschungsbereiche oszillieren um Glottodidaktik, Soziolinguistik, kognitive Sprachwissenschaft im multisprachlichen und -kulturellen Umfang: Polnisch, Deutsch, Schwedisch und Spanisch.
